

А.Б. Сарсенбаев ^{*1}, Г.Т. Жұмаш ²

¹тарих ғылымдарының кандидаты, Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті,
Қазақстан, Алматы, e-mail: sarsenbayev.akylbek@kaznaru.edu.kz

<https://orcid.org/0000-0003-1780-2977>

²докторант, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Қазақстан, Алматы, e-mail: g.zhumash@sorbonne.kz

<https://orcid.org/0009-0003-9952-7071>

ҚОҒАМНЫҢ САЯСИ-ӘЛЕУМЕТТІК ЖҮЙЕСІНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНІҢ ӘСЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақала жоғары білім беруді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің мәні мен маңызын талдауға арналған. Соңғы отыз жыл ішінде (1994-2024 жж.) халықаралық білім беру саласы қарқынды дамып, жаһандық білім беру кеңістігінің маңызды бөлігіне айналды. Мақалада халықаралық білім берудің қазіргі тенденциялары, оның әлеуметтік, мәдени, экономикалық және саяси аспектілері қарастырылады. Халықаралық білім беру үдерісі жаһандану, миграция, цифрлық технологиялар мен білім берудің дамуы аясында талданады. Авторлар халықаралық білім берудің экономикалық және саяси әсерлерін, оның шетелдік студенттердің құндылықтарына қалай ықпал ететінін зерттейді. Мақалада халықаралық білім беруді ізгілендіру мәселелері де қарастырылған, бұл шетелдік студенттердің жаңа мәдени ортаға бейімделуіне, олардың құқықтарын қорғауға және адам құқықтарын сақтауға бағытталған шараларды қамтиды. Сондай-ақ, мақалада халықаралық білім беруді ізгілендірудің білім беру жүйесіне тигізетін ықпалы талданады. Ол білім алушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамыту, әртүрлі мәдениеттер арасындағы түсіністікті арттыру және әлемдік білім беру кеңістігінде бәсекеге қабілеттілікті арттыру үшін маңызды құрал ретінде қарастырылады. Мақалада жоғары білім беруді интернационалдандырудың даму стратегиялары, оның ішінде білім беру бағдарламаларына халықаралық тәжірибелерді енгізу, шетелдік студенттерді қолдау жүйелерін жетілдіру және жаһандық ынтымақтастықты нығайту жолдары қарастырылады. Авторлар жоғары білім беруді интернационалдандырудың ықпалы тек білім беру сапасын арттырумен шектелмей, сонымен қатар мәдениетаралық диалогты қалыптастыруға және ғаламдық азаматтықты дамытуға үлес қосатынын көрсетеді. Мақала халықаралық білім берудің болашағына қатысты ұсыныстар мен бағыттарды талдайды, соның ішінде цифрлық технологиялардың, онлайн білім беру және жаһандық академиялық желілердің рөліне ерекше назар аударылады.

Кілт сөздер: жоғарғы білім, интернационализация, халықаралық білім беру, гуманизация, миграция, цифрлық технологиялар, мәдениетаралық диалог.

Сарсенбаев А.Б. ^{*1}, Жұмаш Г.Т. ²

¹кандидат исторических наук, Казахский национальный аграрный исследовательский университет,
Казахстан, Алматы, e-mail: sarsenbayev.akylbek@kaznaru.edu.kz

<https://orcid.org/0000-0003-1780-2977>

²докторант, Казахский национальный университет им. аль-Фараби,

Казахстан, Алматы, e-mail: g.zhumash@sorbonne.kz

<https://orcid.org/0009-0003-9952-7071>

ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА НА ПОЛИТИКО-СОЦИАЛЬНУЮ СИСТЕМУ ОБЩЕСТВА

Аннотация

В данной статье рассматривается процесс интернационализации высшего образования и его значение в современном мире. За последние тридцать лет (1994-2024 гг.) международное образование стало важной частью глобального образовательного пространства. В статье анализируются современные тенденции международного образования, его социальные, культурные, экономические и

политические аспекты. Процесс международного образования рассматривается в контексте глобализации, миграции, цифровых технологий и развития образовательных систем. Авторы исследуют экономическое и политическое воздействие международного образования, а также его влияние на ценности иностранных студентов. Рассматриваются вопросы гуманизации международного образования, направленные на адаптацию иностранных студентов в новой культурной среде, защиту их прав и соблюдение прав человека. Кроме того, в статье анализируется влияние гуманизации международного образования на образовательные системы. Это рассматривается как важный инструмент для развития критического мышления у учащихся, укрепления взаимопонимания между различными культурами и повышения конкурентоспособности в глобальном образовательном пространстве. В статье рассматриваются стратегии развития интернационализации высшего образования, включая внедрение международного опыта в образовательные программы, совершенствование систем поддержки иностранных студентов и укрепление глобального сотрудничества. Авторы показывают, что влияние интернационализации высшего образования выходит за рамки повышения качества образования и способствует формированию межкультурного диалога и развитию глобального гражданства. В статье анализируются перспективы международного образования, включая особое внимание на роль цифровых технологий, онлайн-образования и глобальных академических сетей.

Ключевые слова: высшее образование, интернационализация, международное образование, гуманизация, миграция, цифровые технологии, межкультурный диалог.

Sarsenbayev A.B. ^{*1}, Zhumash G.T. ²

*¹candidate of historical sciences, Kazakh National Agrarian Research University, Kazakhstan, Almaty, e-mail: sarsenbayev.akylbek@kaznaru.edu.kz
<https://orcid.org/0000-0003-1780-2977>*

*²PhD student, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty, e-mail: g.zhumash@sorbonne.kz
<https://orcid.org/0009-0003-9952-7071>*

THE IMPACT OF THE INTERNATIONAL EDUCATIONAL PROCESS ON THE SOCIO-POLITICAL SYSTEM OF SOCIETY

Abstract

This article explores the process of internationalizing higher education and its significance in the modern world. Over the past thirty years (1994-2024), international education has become an integral part of the global educational landscape. The article analyzes current trends in international education, examining its social, cultural, economic, and political aspects. The process of international education is discussed in the context of globalization, migration, digital technologies, and the development of educational systems. The authors investigate the economic and political impacts of international education and its influence on the values of international students. The article addresses issues of humanizing international education, aimed at adapting foreign students to new cultural environments, protecting their rights, and ensuring the observance of human rights. Furthermore, the article analyzes the impact of the humanization of international education on educational systems. This is seen as a crucial tool for developing critical thinking in students, enhancing mutual understanding between different cultures, and increasing competitiveness in the global educational space. The article discusses strategies for advancing the internationalization of higher education, including integrating international experience into educational programs, improving support systems for foreign students, and strengthening global cooperation. The authors demonstrate that the impact of the internationalization of higher education extends beyond enhancing the quality of education; it also promotes intercultural dialogue and the development of global citizenship. The article explores the prospects for international education, with particular attention to the role of digital technologies, online education, and global academic networks.

Keywords: higher education, internationalization, international education, humanization, migration, digital technologies, intercultural dialogue.

Кіріспе. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі жоғары білім беруді өзгертудің стратегиялық құралына және соңғы онжылдықтарда бүкіл әлем бойынша беделі жоғары университеттерде елеулі үрдіске айналды. Жоғары білім беруді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі, әсіресе оның себебі, барысы мен салдары - әлеуметтік, мәдени, экономикалық және саяси мүдделермен барған сайын тығыз байланыстырылуына орай, білім беру жүйесінен бөлек қалың жұртшылық тарапынан көбірек назар аударылуда. Себебі, халықаралық білім - көші-қонға, жұмыс күшіне, оқуды бітіргеннен кейін

жұмыс істеу құқығына және экономикаға байланысты мемлекеттік саясаттың әлсіз жақтарын анықтаудың басты факторына айналуға. Атап айтқанда, халықаралық білім білікті кадрлардың жетіспеушілігі мәселесін шешу, АҚШ, Канада, Германия сияқты кейбір әлеуеті жоғары елдерде мемлекеттік қолдау тетігі ретінде жиі пайдаланылады және халықаралық білім беру мен көші-қон арасындағы байланыс немесе «эмиграция» үрдісінің барған сайын айқын факторы болып келеді [1].

Соңғы 30 жыл ішінде (1994-2024 жж.) білім беруді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі қарқын алды. Бұл, әр түрлі елдердің технологиялар мен инновацияларының арқасында бір-бірімен барған сайын тығыз байланысып бара жатқанының көрінісі. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің артықшылығы - ол халықаралық байланыстың тетігі ретінде - студенттерді қалыптастырады және олар енді білімге және түрлі мәдени тәжірибеге қол жеткізуге барынша ашық азамат ретінде көрініс береді.

Өзектілігі. Білім, ғылым және мәдениет мәселелері бойынша Біріккен Ұлттар Ұйымы «білім беру өмірді өзгертеді» деп мәлімдеді [2]. Халықаралық ынтымақтастықтың арқасында білім беру студенттерді сыни тұрғысынан және логикалық ойлауды дамытып қана қоймай, оларға басқа елдерден келген адам-дармен және кәсіпорындармен қарым-қатынас жасауға дайын болуға мүмкіндік береді, бұл олардың алдында жаңа мүмкіндіктер ашады. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі, сондай-ақ шетелдік студенттің жаңа елге тез үйренуіне мүмкіндік береді, бұл оқу жүйесін біркелкі етеді және оны әлдеқайда жағымды өмірлік тәжірибеге айналдырады. Жоғары білім беруді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі цифрлық технологиялардың және электрондық (онлайн) оқытудың жергілікті және ғаламдық нарықтарының дамуы әсер етуде, бірақ, ол сонымен қатар жоғары қауіпсіздікке және пандемиялық, қаржылық, геосаяси дағдарыстар мен дүлей апаттар алдындағы осалдыққа әкеп соғатын үдеріске айналуға. Түркия және Польша сияқты жоғары білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін қарыштап дамытып жатқанда, әлемдік дамыған елдерді «қуып жететін» мүмкіндікке ие Қазақстан, Өзбекстан сияқты елдерде саяси тұрақсыздық, экономикалық даму, әлеуметтік-мәдени нормалар және тарихи мұра, сондай-ақ елдің шекаралас мемлекеттермен сыртқы жағдайы халықаралық білім беруді дамытуға кедергі келтіретін ұлттық кедергілер ретінде қарастырылады [3].

Осыдан туындайтын мәселердің саяси шеңберде, институционалдық бағытта және жоғары білім беруді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің тәжірибесіндегі өзгерістер мен ерекшеліктерді қарастыру қазіргі таңда өзекті мәселеге айналуға. Себебі, бұл мәселелердің халықаралық білім берудің сапасына, ұлттық білім беру жүйесінің қалыптасуына, білім беру жүйесінің орнықтылығы мен академиялық ортаның этикалық дамуы үшін елеулі салдары бар.

Осы мақалада ұсынылған талдаулар халықаралық білім беруді қайта пайымдау мәселелерін әртүрлі және әртүрлі дәрежеде қозғайды. Алайда олар жоғары білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісіне деген гуманистік көзқарастың қаншалықты қажеттілігін талдау аса маңызды мәселе. Халықаралық білім, шын мәнінде, адамды рухани және мәдени байытуға бағытталуы тиіс. Сондықтан халықаралық білім беруді ізгілендіруге ұмтылу үдерісін қарастыру, талдау аса маңызды мәселе.

Мақсат, міндеттері. Мақалада авторлар өз алдарына, халықаралық білім беруді ізгілендіру бойынша және халықаралық білім беру бағдарламаларының саяси-әлеуметтік және тарихи құндылықтарға әсерін ашып көрсету мақсатын қояды. Осы мақсаттан шыға отырып, төмендегі міндеттерді шешуді көздейді. Біріншіден, халықаралық білім беруді ізгілендіру арқылы халықаралық білім берудің гуманитарлық құндылықтарын бірінші орынға анағұрлым айқын шығару қажеттігін талдап көрсету. Екіншіден, қазіргі ғалымдар шетелдік студенттердің жеке бас құндылығын көбінесе экономикалық бағытта анықталатын жағдай бойынша көрсетіп жаста, біз үшін, халықаралық білім берудің мәртебесі мен ресурстары жайлы және шетелдік студенттерді трансұлттық білім беруге, мәдениетке, қоғамға, жергілікті қоғамдастықтар мен саясатқа үлес қосуға қабілетті адамдар ретінде тану қажеттігін талдап көрсету маңызды [3].

Үшіншіден, халықаралық білім беруді ізгілендіру студенттердің оқу үдерісінде пайда болатын әртүрлі мүмкіндіктер, тәжірибелер, білім және білімді қалыптастыру тәсілдерін тану және мақұлдау арқылы іске асырылатын шараларға тоқталу. Бұл халықаралық білім берудің «батыстық» артықшылығынан және оқу бағдарламасындағы қызмет пен болмыстың үстем ойлау тәсілдерінен алшақтауға мүмкіндік береді. Себебі, жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі - еуро-супрематизмді немесе бұрынғы колонизаторлардың білім берудегі оқу бағдарламаларындағы білімдерін мәңгі сақтау арқылы отаршылдық сананың студентке ықпал ететінін көрсете отырып, оның білімді әмбебаптандыру мен биліктің отаршылдығын бұзуға қабілетті тетігі ретінде (іске асырылмаған) әлеуеті бар екенін көрсету маңызды іс-шара болып табылады.

Методологиялық бөлім және дереккөздер. Бұл мақалада біз гуманитарлық бағыттағы зерттеулерде көп қолданылатын – салыстырмалы - тарихи әдісті, уақыт бойынша жүйелейтін-мерзімдік әдісті және жалпы қорытынды шығаруға көмектесетін логикалық және жүйелілік әдістерді қолданамыз.

Сонымен қатар, осы уақытқа дейінгі шыққан еңбектерге сараптама жасай отырып, талдау әдісін де пайдаланамыз. Мақаланың деректік қорларына, осы уақытқа дейін шыққан қарастырылып отырған мәселе бойынша отандық және АҚШ-та жарық көрген мақалалар мен кітаптарды, конференция материалдары жинақтарын қолданамыз.

Талқылау. Сонымен, халықаралық білім беруді ізгілендіру арқылы оқу орындарының шетелдік студенттерге қамқорлық жасау және олардың адам құқықтарын қорғау үшін өз елінен тыс жерде уақытша тұруына және әлеуметтік қамсыздандыру құқығы шектеулі және азаматтығы жоқ басқа елде тұруына байланысты - сол жердегі қауіпсіздіктің, осал жақтары мен артықшылықтарын көрсете отырып, транс-шекаралық субъектілер ретінде студенттің этикалық жауапкершілігін қатаң сақталуы қадағалану керек.

Халықаралық білім беру орталығының қамқорлық пен игілік көрсетуі, шетелдік студенттердің өздерін адам ретінде қауіпсіз сезініп, оқу, өмір сүру және өркендеу үшін қолдау алуына жағдай жасау жұмысымен тығыз байланысты [4].

Халықаралық білім беруді ізгілендіру халықаралық білім берудің әлеуметтік жауапкершілігін тану мен іске асыруды көздейді. Себебі, студенттің климаттық өзгеріс, теңсіздік және соғыс сияқты жаһандық және жергілікті жерде кездесетін негізгі проблемаларға қаншалықты дайын екендігі оқу үдерісіне тікелей әсер етеді.

Халықаралық білім беру - тек оқыту мен оқытуды өзгерту және академиялық ұтқырлықты дамыту үшін ғана емес, сонымен қатар гуманистік және әділ әлем құру үшін студенттердің ескі көзқарасын өзгертетін қуатты құрал бола алады. Мысалға, украиналық босқындарға соғыс кезінде уақытша қоныс аударуға және білім алумен айналысуға мүмкіндік берген Канада үкіметінің саяси бастамасы туралы айта аламыз. Сонымен қатар, АҚШ-тың кейбір штаттары босқындарға кеңінен құшақ жая қарсы алды.

Тағы бір мысал - Австралияның Батыс Сидней Университеті мен Вьетнамның Хошимин Экономика-лық университеті арасындағы трансұлттық бағдарлама, оның аясында Таиланд пен Мьянма шекарасы бойында орналасқан тоғыз босқын лагерінде тұратын 90 000 адамдардың ішінен бірнеше босқын ғана білімді азамат болатын. Австралия үкіметі қоныс аударған адамдар мәртебесіне байланысты оларға студенттік виза бермейтіндіктен, Вьетнам үкіметі оларға осы бірлескен бағдарлама бойынша Вьетнам университетінің кампусында оқуға және Батыс Сидней университетінде австралиялық оқу-ғылыми дәрежесін алуға мүмкіндік берді [5].

Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі мен академиялық ұтқырлықты ұжымдық түсіну, бұл өз үйі/шетелде, жергілікті/жаһандық, кіріс/шығыс және физикалық/виртуалды (онлайн) сияқты түсініктермен немесе өлшемдерімен байланысты дуализмге дәстүрлі көзқарас шеңберінен тыс қарау арқылы ғана студенттердің жағдайын жасауға тікелей әсер етуге болады. Ғалымдардың пікірінше, бұл позицияларды қайта қарау қажет, себебі «COVID-19» дуализмді және оларды жеңудің дәстүрлі тәсілдері қалай өзгергенін анық көрсетті [6]. Трансұлттық ынтымақтастық, цифрлық технологияларды дамыту және білім беруді цифрландыру, оқу бағдарламалары мен виртуалды қоғамдастықтар тікелей әсер ететін физикалық қозғалыссыз (онлайн) білім мен ғылыми идеялардың ұтқырлығына назар аударуға шақырамыз. Себебі, білім мен ғылыми байланыстардың ұлттаралық ұтқырлығы, физикалық орын ауыс-тыруссыз (онлайн) халықаралық білім берудегі элиталық үрдістердің шеңберінен шығып, жоғары білім беруді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін неғұрлым инклюзивті және әділетті етуге қабілетті орта жасау қажет және студенттердің шетелде саяхаттауға, оқуға мүмкіндігі бар адамдар қатарына қосады.

Бұл мақалада, сонымен қатар өзгермелі контексте жоғары білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі қайта ойластыру үшін жаңа эпистемологияларды, қажеттіліктер мен идеялар, дәлелдемелер көздерін зерттейді. Ұлыбритания университеттерінің бағдарламалық мәлімдемелерін халықаралық білімге қалай ұсынылғанын және оның шеңберінде институционалдық бірегейлікті құруға және басқа елдерге ұсынуға қалай ықпал еткенін түсіну үшін талдау жасаған дұрыс. Олардың үлгілеріндегі жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің тұжырымдамасы үш өлшемнен тұрады: бедел, мақсатты оқыту және эмоциялық дамуды пайдалана отырып, бағдарламалық мәлімдемелерде ұсынылған басты бағыттар - институттарды кластерлеу және халықаралық білім беру миссиясының әрбір елдермен байла-ныстағы ерекшеліктерді анықтау үшін пайдаланылатын Вебериян (*М. Вебер идеясының жалпы атауы – авт.*) идеалдарының жиынтығын айқындауға мүмкіндік береді. Ал, талдау барысында, ұлттық сектор-дағы білімді интернационалдыру үшін, ұлттық білім - бедел мәртебесі және ресурстармен қамтамасыз етілу қажет. Бұл ұсыныс, үкіметтер мен министрліктер жүргізетін жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі саясатының мақсаттарынан келіп шығады, әсіресе Ұлыбританияда, Австралияда және АҚШ-та болып жатқандай, білім берудің нарықтық ортадағы қазіргі теңсіздігінің күшейтетіндігін анық көрсетеді [6].

Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі тікелей деколониалдықты салыстыру үдерісіне әкеледі. Атап айтсақ, нәсілдік және түстер, білім өндірісі мен ұлттық ұстанымдылық, «дамыған және дамымаған елдер», т.б. анықтамаларды түсіну үшін генеративті үдеріс болып табылатыны анық. «Әңгімелесу» тәсілін пайдалана отырып, зерттеушілер соңғы онжылдықта зерттеулер мен оқу практика-сына өздерінің жеке тәсілдерін қалай өзгергенін атап өтеді, сондай-ақ геосаяси үрдістер, институционал-дық шешімдер қабылдау және оқу бағдарламаларын әзірлеу арасындағы байланыстарды жіті қадағалайды. Зерттеушілердің ғылыми ойлары сенімді, ал тиісті әдебиет бойынша зертеуге жол көрсету, одан әрі ғылыми жұмыс үшін пайдалы құрал болып табылады.

Осы мақалада ұсынылған зерттеулер көптеген зерттеулерге негізделі отырып, біздің қазіргі тынымсыз уақытымызда, жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін қайта қарауды ұсынамыз. Мысалы, барлық дамыған елдер «халықаралық жоғарғы білімнен бірдей ұтады ма?» деген сұраққа жауап беруге тиіспіз, себебі дамыған және дамушы елдер арасында ұлттық күштердің теңсіздігі бар екені сөзсіз және биліктің мұндай мәселені тікелей көтеруі халықаралық білім беру жүйесіне әсер етеді.

Еуропалық екі перифериялық елдің - Түркия мен Польшаның мысалында, көптеген зерттеушілер, ұлттық контекстің жоғарғы білім берудің халықаралық практикасына тікелей әсерін талдау арқылы, төрт ортақ ұлттық проблеманы ерекшелік көрсетуге болады.

Олар, саяси тұрақсыздық, экономикалық даму, әлеуметтік-мәдени нормалар және тарихи мұра, сондай-ақ қосымша ретінде елдің периферия ретіндегі жағдайы. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісіне стандартталған көзқарас проблемасын көрсете отырып, халықаралық жоғарғы білім беру үшін орталықтандырылмаған (білім және ғылым министрлігі жоқ) білім беру жүйесінің стратегияларының маңыздылығын көрсетуге болады.

Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін жаңа көзқараспен түсіндіру үшін, мемлекеттік құрылыс түсінігін пайдалану көптеген батыстық зерттеуде қарастырылады [7]. Шетелдік студенттердің мобильділігі мен кейбір заңнамаларға оқу-ғылым мигранттары, яғни көшіп келушілерді тарту мәселесі бүгінгі күні бұлыңғыр болып бара жатқанын түсіндіру үшін «эдуграция» (EDU – білім) ұғымын пайдалануға болады.

Канада мемлекетінің мысалында, жоғарғы оқу орындарына шетелдік студенттердің көшіп келуі жұмысшылардың қалыптасуы факторлары ретінде қалай және қай бағытта мемлекеттік қаржылық қолдау беру мәселесін қарастырған жөн. Себебі, мемлекеттік құрылыс пен жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі арасындағы логикалық байланысын қалай пайдаланғанын көрсете аламыз. Сыни талдауды пайдалана отырып, «шекаралық империализм» және «қоныстық колониализм» деген екі ұғымды бөліп көрсетуге болады және жоғарғы білім беру секторы «иммиграция» арқылы ұлттық мемлекеттік құрылыс идеясын қалай пайдаланатынын Канада елі жақсы мысал бола алады.

Халықаралық білім беру дағдарыстың ықпалымен де, ұлттық және жаһандық деңгейлерде, басқа да неғұрлым ыңғайлы мақсатта қайта пайымдаулардың және білім секторының өзгермелі болмысының ықпалымен де қалыптасады. Соңғы уақытта халықаралық білім берудегі дағдарыс «COVID-19» пандемиясымен байланысты болды, бірақ басқа да әлемдік оқиғалар халықаралық білім беру қызметі мен тәжірибесіне әсер етті [7].

Бұл проблемалардың көпшілігі бұрынғы ғылыми жұмыстарда болжанған, бірақ өзара байланыстар мен дағдарыс қарқынының ауқымы мен күрделілігі оның жеке адамдар мен институттарға әсерін көрсету әрекетінде «немқұрайлық» түсінігін қалыптастырды.

Халықаралық білім беру - экономикалық және білім беру контекстін біріктіреді, себебі оның саяси салдары бар. Иммиграциялық саясатпен білім берудің өзара әрекеттесуі – «COVID-19» пандемиясы мен Украинадағы соғысты қоса алғанда, түрлі дағдарыстардан туындаған одан да күрделі сала. Канаданың жоғарғы білім беру жүйесінің 2021 жылдан бері бұл дағдарысты қалай бастан кешіп келе жатқанын зерттеп, нәсілдік, экономикалық және қоғамдық қауіпсіздіктің халықаралық білім беруге қалай әсер ететініне назар аудару қажет. Үкіметтің екі жеке саяси бастамасын талдау арқылы, пандемия кезінде студенттердің ұтқырлығын қолдауға бағытталған және соғыс кезінде украиндық босқындарға уақытша қоныс аударуға және білім алумен айналысуға мүмкіндік берген Канада мемлекетіндегі бастама маңызды үдеріс. Бұндай зерттеу, халықаралық білім беру саласындағы саясаттың тұжырымдамасы мен қолданылуына неолибералдық экономикалық үлгілер және Канада жағдайында көшіп келушілердің әртүрлі топтарына қатысты көмектің тең еместігін қабылдау білім саласына қалай әсер ететінін көрсетеді.

Халықаралық білім берудің неғұрлым өзекті мәселелерінің бірі, студенттердің әл-ауқатымен және оның секторды дамыту бағыттарын қалай қалыптастыруымен байланысты. Халықаралық білім берудің игілігіне назар аударуға және даму бағытын өзгертуге мүмкіндік беретін қағидат ретінде «қамқорлық әлеуеті» қарастырылады. Онда АҚШ-та, Ұлыбританияда, Канадада және Австралияда халықаралық

білім беру контексінің негізінде, «адами және адамгершілікке негізделген қағидалар» халықаралық білім беру үшін негізгі кеңістік болып табылады және жоғарғы сыныптарда және одан тыс жерлерде (аудитория-ларда) оқытумен байланысты.

«Қамқорлық пен әл-ауқатқа назар аударудың» халықаралық білім беру, институционалдық қолдау және шетелдік студенттерге арналған зерттеулер саласындағы саясатты қайта ойластыру мүмкіндіктерін ұсынуының үш негізгі аспектісі қарастырылады.

«Қамқорлыққа» баса назар аудару, бұл шетелдік студенттердің әл-ауқатын және олардың тәжірибесінің сапасын арттыруға ықпал ететін орта құру үшін шешуші мәнге ие болады. «Қамқорлықты» басшылық қағидат ретінде қабылдау, халықаралық білім беру мақсаттарын қайта анықтау және іске асыру үшін шешуші фактор ретінде де қарастырылу қажет.

Халықаралық білім беру үдерісінің оқу жоспарларына халықаралық тәжірибелерді енгізу үшін пайдаланылатын ұйымдастырушылық контекст пен стратегияларды пайдалану қажет. Голландия универси-тетінің мысалында, оқу бағдарламаларын жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің төрт түрлі тәртіптік тәжірибесін ұсынылған [8].

Университет академиялық пәндер ретінде, студенттің жеке басынан сай ұйымдастырушылықтың ерекшеліктерін, сондай-ақ олардың оқу орны мен оның ресурстық шектеулерін жеке басынадағы өзгеріс-терге қалай әсер еткеніне назар аударған. Нәтижелердің негізгі тақырыбы, оқу бағдарламасын жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің жеке және тәртіптік уәждері мен оқу орны шетелдік студенттерді қолдау үшін пайдаланатын стратегиялар мен ресурстар арасындағы қайшылықтар болды. Осының нәтижесінде, көптеген зерттеу мақалаларында, интернационалданудың маңызды факторлары және басымдықтары мен дамыған елдердің үстем «дүниетанымын» таңатын ұлттық контексте жұмыс істейтін пәндер саласында зерттеулер жүргізу мен оқыту кезінде туындайтын проблемалар қаралады. Осындай талдау, ғалымдардың әртүрлі ұқсастықтарын, сондай-ақ оқу орны контексінде, оның мазмұны, ресурстары мен стратегияларында пәндердің нормаларын, құндылықтары мен басымдықтарын ескеретін, жоғары дәрежеде берілетін өзгерістердің тұтас үдерістерін қабылдау қажеттілігін дәлелдейді.

Талдау бірліктері ретінде университеттік оқытушыларға арналған өзінің зерттеуінде кей ғалымдар Гонконгтың үш университетінде әртүрлі пәндер оқытушыларымен өткізілген 34 сұхбатқа сүйенеді. Сұхбат авторлары оқытушылардың жұмысы халықаралық білім беру контексінде жазылуға тиіс екенін атап өткен жөн: Гонконгтың саяси ортасы жергілікті, өңірлік және жаһандық ортаның өзара әрекеттесуіне байланысты шиеленіскен [9].

Оқу бағдарламаларын жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі тұжырымдамасына сүйеніп, оқытушылардың «білімді» қалай тартатынына және өздерінің оқытушылық практикасында «білімге» қалай ықпал ететініне назар аудару қажет. Бұдан басқа, осы саладағы жұмыстардың нәтижелерін пайдалана отырып, халықаралық білімде маңызды пәндер «мазмұнына шоғырланған» және «оқу жоспарындағы» болмысқа «шоғырланған» деген бес тәсілді көрсете аламыз. Яғни, пәндердің типология-сын анықтаймыз: «қатал» (көбіне жаратылыстану ғылымы) ғылымдардың оқытушылары ғылымның әртүрлі контекстерде оларды нақты оқыту маңызды деген ойда, ал «жұмсақ» пәндер (көбіне гуманитар-лық ғылымдар) «білімді» оқытушылардың тікелей тәжірибесін және осы оқу бағдарламасындағы білімдер туралы болжамдарды қарастыратын практиканың маңыздылығын көрсетеді.

Университеттер әрдайым өздерінің зерттеулерінде, студенттерді оқытуында және мамандарының қоғамға қызмет етуінде «халықаралық аспектілерді» ескереді, бірақ тұтастай алғанда, бұл аспектілер айқын және бәрін қамти алмайтын, арнайы, фрагменттік білім деңгейінде болды. Өткен ғасырдың соңғы онжылдығында экономикалық және қоғамдық салада өсіп келе жатқан жаһандануы мен өңірлену үдерісі – білім саласының дамыған елдердің экономикасының талаптарымен және «қырғи-қабак соғыстың» аяқталуымен анағұрлым сәйкес стратегиялық көзқарас үшін жағдай жасады. Экономикалық ынтымақтас-тық және даму ұйымы, білім, ғылым және мәдениет мәселелері жөніндегі Біріккен Ұлттар ұйымы және Дүниежүзілік банк, Ұлттық үкіметтер, Еуропалық одақ және Халықаралық университеттер қауымдас-тығы сияқты жоғары білім беру ұйымдарының реформаларының басты күн тәртібінде - жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін бірінші орынға қойды.

Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі дамыған елдерде де, сондай-ақ нарығы қалыптасып келе жатқан және дамып келе жатқан елдерде де жоғары білім берудегі өзгерістердің негізгі факторына айналды. Студенттердің, ғалымдар мен халықаралық бағдарламалардың ұтқырлығы; беделі және халықаралық брендинг (жаһандық және өңірлік рейтингтерде көрініс табатын); және ынтымақ-тастықтан бәсекелестікке ауысу парадигмасы - бұл соңғы 30 жылдағы жоғары білім берудегі интер-

националданудың негізгі көріністері. Халықаралық білім беру – медиалық индустрияға, қосымша табыс көзіне және сол мемлекеттің беделін көтерудің басты құралына айналды.

Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі төмендегі түсінікпен айқындала бастады: *«Халықаралық, мәдениетаралық немесе жаһандық өлшемдерді ұлттық мақсаттарға, функцияларға енгізу және орта білімнен кейінгі білім беру процесі»*, бұл үдерісті жалпы және ұлттық құндылық жағынан бейтарап түрде нақты сипаттайды.

Соңғы 30 жылда жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің негізгі бағыты мынадай болды: - Ел ішіндегі интернационалдануға емес, шетелдегі интернационалдануға көбірек көңіл бөлінеді; - Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі саяси стратегиялық, жан-жақты және орталық емес, арнайы, фрагменттік және маргиналды сипатқа ие; - Барша жаһандық және мәдениетаралық нәтижелерге қол жеткізуге емес, студенттер мен оқытушылардың шағын элиталық тобының мүдделеріне бағытталған; - Үнемі өзгеріп отыратын саяси, экономикалық, әлеуметтік/мәдени және білім беру уәждерінің жиынтығымен айқындалады, әрі экономикалық уәждерге көбірек көңіл бөлінеді; - Ұлттық, өңірлік және жаһандық рейтингтер барған сайын ұлттық білім беру жүйесіне жақсы/жаман әсерін тигізуде; - Жоғары білім берудің үш негізгі функциясының халықаралық аспектілері толық келісілмеген: білім беру, ғылыми зерттеу және қоғамға қызмет ету; - Жоғары оқу орындарының стратегиялық таңдауы мен басты назары ұлттық үкіметтердің басымдығына бағытталмаған.

Алайда соңғы онжылдықта осы үрдістерге енгізілген өзгешеліктерді байқауға болады. Академиялық ұтқырлық бұрынғысынша бүкіл әлемде, жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі аясында неғұрлым басым фактор болып табылғанымен, ел ішіндегі оқу бағдарламаларын халықаралық деңгейге көтеру үдерісіне көбірек көңіл бөлінуде. Сондай-ақ, кешенді білім берудің барлық аспектілерін қамтитын жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін жақсы жағынан насихаттау жиі айтылып келеді. Экономикалық негіздемелер мен халықаралық рейтингтер бұрынғысынша жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің күн тәртібін анықтаса да, қазір жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің басқа себептеріне көбірек көңіл бөлінуде. Мысалы, халықаралық аспектілерді жоғары білім сапасын қамтамасыз ету тетіктеріне, студенттерді оқыту нәтижелеріне байланысты институционалды саясатқа және ұлттық және әлемдік аккредиттеу агенттіктерінің жұмысына әсер етуге назар аударылуда. Бұрын жоғары білім беру саласындағы алмасу мен ынтымақтастық, бейбітшілік пен өзара түсіністік, адами капиталды дамыту және мемлекетаралық ынтымақтастық сияқты халықаралық қызметті айқын-даған дәстүрлі құндылықтар, халықаралық білім беру түсінігінде әлі де болса, бәсекелестікке, табысқа және беделге/брендингке ұмтылудан кейінгі орында [10].

Әлемдік қоғамды зерттейтін ғалымдар әдетте жаһандық үрдістердің таралуына назар аударса, салыстырмалы білім берудің ежелгі дәстүрі жаһандық модельдер әртүрлі ұлттық контексте қалай оқшау-ланатынын зерттейді. Салыстырмалы білім берумен айналысатын ғалымдар, білім беру практикасындағы вариациялардың әртүрлі ұлттық мәдени контекстерде жаһандық модельдерді «оқшаулау» немесе «бейім-деу» нәтижесінде қалай пайда болатынын зерттеді [11]. Әлеуметтануда скандинавиялық институционалистік модельдер жергілікті контекстерге бейімделуіне қарай «қалай аударылып, қалай редакция-ланатынын» зерттеді; бұл жұмыста «аударма» - контекстер арасында орын ауыстыруды білдіреді, ал «редакциялау» - модельдердің орын ауыстыруына қарай бейімделетін, өзгертілетін және әртүрлі мағына-лармен толықтырылатын процесті білдіреді.

Скандинавиялық институционалистердің жұмыстарына сүйене отырып, жаһандық білім беру модельдерінің диффузиясын түсіну үшін, талдау деңгейлерін біріктіретін жаңа тәсілдер қажет деп есептейміз. Олар «аударманы» жеке деңгейде зерделеу, ғалымдарға жаһандық модельдерді таратуға мүдделі түсініктердің «мағыналық тұжырымдарын жақсы түсінуге көмектеседі» деп санайды, өйткені олар өздерінің жергілікті зерттеулерінде жаһандық идеяларды қарастырады, талдайды, сараптайды. Олардың түрлі деңгейлердегі талдауды интеграциялауға сәйкес, жоғары білім басшылары өз ұйымдары үшін «жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің» артықшылықтарын қалыптастырған кез-де, микродеңгейде редакциялау қалай жүргізілетінін теориялық тұрғыдан қарастыру үшін скандинавиялық институционализмге сүйенеді [12].

Сонымен, халықаралық білім беру саласының жалпы жағдайын түсіну үшін ең алдымен «сұрақ-жауап» бағытында сұхбат немесе сауалнама жүргізу қажет. Сипаттамалық талдауда әрбір артықшылықты таңдаған респонденттердің пайызын есептеу қажет. Содан кейін ұлттық контекст қандай да бір артықшылықты таңдауға әсер ететінін түсіну үшін ұлттық кластерлеу шарасы болып табылатын әрбір жауап үшін ортақ коэффициентті есептеу қажет. Мемлекеттік кластерлеудің жоғарылығы ұлттық контекстік факторларды түсінуді қалыптастыратынын көрсетеді.

Содан кейін, сұрау нәтижесінде пайда болған артықшылықтарды таңдаумен қандай ұлттық факторлар байланысты екенін түсіну үшін регрессиялық талдау жүргізген дұрыс. «Тәуелді ауыспалы» - бұл жоғары оқу орнының үздік үштікке не бестікке сай қандай артықшылықты таңдағанын немесе таңдамағанын көрсететін «бинарлық ауыспалы» [13].

XX ғасырдың екінші жартысында білім беру әлдеқайда интернационалды болды. Бұл кезеңде үкіметтер халықаралық ынтымақтастық пен алмасу арқылы жоғары білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісіне баса назар аударады. Институттар мен университеттер өз зерттеулері мен пәндік оқытуларын жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісіне сай стратегияларын әзірлей бастады.

Бұл үдеріс неге болып жатыр? Бұлай жаһандандудың себептері неде? Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі мультикультуралық және интернационалды қоғамның барлық заманауи проблема-ларының шешімі болып табыла ма? Ақырында, неліктен ел немесе жоғары оқу орындары жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін барынша дамытуға тырысуда? Бұл маңызды сұрақтар жоғары білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің маңыздылығына байланысты, оларға жауап беріп көрелік.

1. Миссия туралы өтініш: Университеттің мақсаты бакалавриат деңгейінде де, магистратура деңгейінде де өнер және ғылым саласында сапалы білім беру болып табылады.

2. Пайымдау туралы мәлімдеме: Әлемді тану туралы мәлімдемелер әлемді жақсартатын, студенттер үшін әлемді ашатын, бағдарланған және инновациялық бағдарламалар түлектерінің мансабын қамтамасыз ететін, білім беру мен зерттеулердің, оқыту мен оқытудың неғұрлым жоғары сапасына, озық тәжірибеге, қоғамдастықпен тиімді өзара іс-қимылға, мультикультурализм мен халықаралық кәсіпорында жұмыс, валютаға және қаржылай қолдау, инновациялық педагогикаға қолжетімділікті кеңейтуге, технологияларды шығармашылық пайдалануға қол жеткізе алады.

3. Негізгі құндылықтар: Тұтастық пен өзара құрмет, адалдық пен өзіне есеп беру, сондай-ақ зияткерлік қатаңдық жоғары білім беруді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің негізгі құндылықтары болып табылады.

4. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі мақсаттары: Жоғары білім беруді халықара-лық деңгейге көтеру үдерісінің мақсаттарында белгіленген мерзімде қол жеткізу үшін нақты, өлшенетін, қол жеткізілетін және өз табиғаты бойынша шынайы болуға тиіс.

5. Қызметтер: Университеттердің ерекшелігі олар ұсынатын қызметтер болып табылады. Жоғары білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі халықаралық ғылымды құру мақсатында білім беру іс-шаралары мен жоспарларында, ең бірінші толеранттылық пен халықаралық ынтымақтастықты талап етеді. Бүгінгі проблемаларға қарамастан, жоғары білім беруді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі үшін коммуникативтік дағдылар, ұтымдылық, шығармашылық ойлау, белсенді қатысу, ұжымдық іс-қимыл, бір-біріне төзімділік, сыни қабылдау және ерекше ғылыми тәсіл қажет.

Осыны негізге ала отырып, жоғары білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің басты алғышарт-тары мынадай деген ойға келдік: 1. Мәдениетке, географияға және өңірлік саясатқа қарамастан, біз төзімділікке назар аударуға тиіспіз; 2. Мәдениеттерді тану мен бейімделуді іске асыруды көтермелеу және екі жақты құрметті ұстану; 3. Басқаларда бар өзімізге қажетті дағдыларға, төзімділікке және оқытуға қол жеткізу; 4. Қажеттіліктерді қамтамасыз ететін әлемдік сын-қатерлерге дайн болу және өз жоспарын іске асыру; 5. Мәдени мәселелерді шешудегі икемділік; 6. Халықаралық проблемаларды шешуде сындарлы көзқарастың қажеттілігі; 7. Өзіне жауапкершілік алу және өңірлік және халықаралық жобаларды тиімді орындауға ұмтылу. Университеттер жарқын болашақ үшін, екіжақты білім алу мүмкіндігіне дайындалу үшін халықаралық ынтымақтастық негізінде өздерін қайта құруға тиіс.

Алғышарттарды, анықтамаларды және қажетті жағдайларды шолу - жоғары білім беруді халықара-лық деңгейге көтеру үдерісінде түрлі элементтердің әртүрлі рөл атқаратынын көрсетеді. Бұл элементтер әртүрлі анықталады, мысалы, ғылыми зерттеулер, іс-шаралар, проблемалар, факторлар мен стратегиялар, т.б. Стратегия университеттің ғаламдық миссиясын зерттеуге, оқытуға, сервистік функцияларға, саясат пен басқару жүйесіне ықпалдастыру жөніндегі қызметін сипаттауға қолданылады. Осылайша, жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі қолайлы және жедел жүзеге асатын стратегияны қажет етеді. Мысалға, Токио университеті жоғары білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің бес стратегиясын анықтады [14]. Бұл стратегиялар жаһандық сипатқа ие және оларды басқа университеттер өз жоспар-ларын іске асыру үшін пайдалана алады. Осы стратегиялар шеңберінде барлық деңгейдегі адамдар өз рөлдері мен міндеттерін тиімді орындауға тиіс. Тұтастай алғанда, бес стратегия: білім берудің жоғары халықаралық стандарттарын қамтамасыз ету; халықаралық зерттеу желілерін нығайту жолымен ғылыми-зерттеу қызметін кеңейту; халықаралық қоғамдастықпен ынтымақтастыққа жәрдемдесу; «ішкі білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін» ілгерілету үшін

инфрақұрылымды жақсарту; жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің ұзақ мерзімді жоспарын әзірлеу [15].

Осы стратегияларға қосымша, жоғарғы білім беруді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі - білім беру бағдарламаларына, зерттеу қызметіне, білім беру реформаларына белсенді қатысуға, жоғарғы білім беру-дегі халықаралық және ұлттық өзгерістердің сын-қатерлеріне, мүмкіндіктері мен салдарына баса назар аударатынын атап өту маңызды. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісіндегі ең маңызды көзқарас «әртүрлі салада білім беру және халықаралық зерттеу бағдарламаларына қатысу» болып табыла-ды. Осы маңызды бағытпен жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі негізінен тәжірибе мен өңірлік артықшылықтарды біріздендіру барысында кездесетін олқылықтардың алдын алады. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі да біріздендіруге ғана емес, ынтымақтастыққа да баса назар аударады.

Зерттеу нәтижелері. Сонымен, әлемдік тәжірибеге негізделген жоғарғы білім беруді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің неғұрлым маңызды стратегиялары мыналар болып табылады:

- оқулықтарды қайта қарау және әлемдік қоғамдастық білімінің мазмұнына және халықаралық проблемаларға сәйкес келетін курстарды ұсыну;

- Университеттерді жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінде әлеуметтік, экономика-лық және мәдени салдарларын іске асыру үшін гуманитарлық ресурстарды дамыту;

- Студенттік одақтар мен университеттер ғылыми кеңестерінің ғылыми және мәдени ынтымақтастығы;

- Қолданыстағы білім беру бағдарламаларының мазмұнын ұсыну үшін салыстырмалы зерттеулерді пайдалану;

- Жоғарғы білім берудегі мәдениетаралық жоспарлау дағдыларына назар аудару;

- Студенттердің халықаралық қауымдастықтағы қабілеттері мен дағдыларын игеруі;

- Шетелдік студенттер үшін арнайы оқулықтарды жоспарлау;

- Университеттер арасында тәжірибе алмасу;

- Университеттер арасындағы тиімді және неғұрлым халықаралық ғылыми ынтымақтастықтың себебі;

- Әлемдік стандарттарға сәйкес білім беру және зерттеу қызметі үшін университеттік ғылыми органы байыту;

- Университеттер арасындағы өңірлік және халықаралық ынтымақтастық арқылы уақыт талаптарына сәйкес білім беру бағдарламаларын жоспарлау;

- Университеттерге ғылыми кеңестер мен шетелдік студенттер санын көбірек қабылдау;

- Жоғарғы білім берудегі зерттеушілерді, ғылыми кеңестер мен жас менеджерлерді қолдау;

- Халықаралық зерттеу жобаларын жоспарлаудағы, орындаудағы, оларға қол жеткізудегі тиімді ынтымақтастық;

- Ғылыми кеңестердің жаңа технологияларды пайдалануы үшін жағдайлар жасау;

- Халықаралық және өңірлік деңгейлерде өзара іс-қимыл арқылы ғылыми ынтымақтастықты жүзеге асыру;

- Уақытты үнемдеу және жоғарғы білімнің басқа секторларында қолда бар капиталдарды пайдалану үшін қоғамдық ақпаратты дайындау;

- Халықаралық жоғарғы білім беруді дамыту үшін басқару деңгейінде қажетті даярлық;

- Жоғарғы білім міндеттерін шешу үшін басқару деңгейінде қажетті даярлық;

- Білім беру бағдарламаларының сапасын ілгерілету үшін халықаралық және өңірлік ынтымақтастықты дамыту [16].

Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі - бұл студенттерге байланысты кездейсоқ жұмыстар емес, ретке келтірілген мақсатты әрекеттердің нәтижесі. Жоғарғы оқу орындары үшін қазіргі заманғы білім беру жүйесінде жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісінің маңыздылығын асыра бағалау маңызды.

Осы үдерістің оң жақтарына тоқтала кетелік:

Академиялық сапаны арттыру. Білім беру мекемелері білім беру стандарттарын қолдайды және бұл стандарттар елден елге беріледі. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі арқылы жоғарғы оқу орындары түрлі тәжірибелермен танысады және олардың кейбіреулерін өздеріне бейімдей алады, бұл оларға академиялық білімді жетілдіруге көмектеседі. Бұдан басқа, бұл мекемелер жақсартуға және басшылыққа мұқтаж басқа да жоғарғы оқу орындарымен өздерінің озық тәжірибелерімен бөлісе алады. Жоғарғы оқу орындары бұл мәселені стратегиялық әріптестіктің көмегімен жақсырақ зерттей алады [17].

Халықаралық деңгейге бағдарланған студенттер мен оқытушылар. Бәсекелестік бизнестегі ең жақсы нәтижені туғызатыны бұрыннан белгілі. Осындай контексте халықаралық стандарттар және практикамен танысқан студенттер мен оқытушылар өз достарын және әріптестерін оқуға шабыттандырып, көп нәрсеге қол жеткізуі тиіс. Студенттер мен оқытушылар әлемдік деңгейде бәсекеге қабілетті білім беру дайындығынан өткенде, бұл анағұрлым мықты жаһандық қоғамдастық құруға ықпал етеді.

Студенттер үшін ұлттық және халықаралық азаматтық. Білімі көпші-қон (эдуграция) студенттердің шетелде оқуды таңдауының негізгі себептерінің бірі болып табылады. Жоғары оқу орындарының интернационалдануымен студенттер жаңа елдерге көшуге неғұрлым дайын бола бастайды.

Шетелдік студенттер санын ұлғайту үшін әлеует. Жоғары оқу орындары шетелдік студенттердің ғылыми және білімі ұсыныстарын пайдаланады, олар өз елдеріндегі достарымен және туыстарымен өз тәжірибелерін бөліседі, бұл түптеп келгенде шетелдік студенттер санының артуына әкеп соғуы мүмкін.

Табыс алу, миды дамыту. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі жоғары оқу орны жұмысының тиімділігін арттырады. Оқу орны өзін-өзі жетілдірілгендіктен, ол әлемнің түкпір-түкпірінен ең ақылды тұлғалар мен таланттарды тартады. Бұл тек оқу орындарының ғана емес, сол елді мекендердегі бизнестің де кірістерінің ұлғаюына алып келеді. Оқу орындары студенттердің не қызметкерлердің ұлтына қарамастан жарқын да ақылды адамдарды тартатындықтан, ақыр соңында олар тағылымдама кезінде немесе оқуды аяқтағаннан кейін сол қоғамдағы секторға әсер етеді деп күтіңіз [18].

Қорытынды. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі практикасы академиялық ортаның бәрін қамтитын және инклюзивті академиялық ортаны қалыптастыруға ықпал етеді. Ол шетелдік студенттің мәдениетін танумен шектелмейді. Ол түрлі мәдениеттерді түсінуге, қабылдауға және білім беру тәжірибесіне ықпалдастыруға мүмкіндік береді.

Жоғары білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін - ұлттық экономиканы, сауда мен беделді дамытудың маңызды факторы ретінде жиі қарастырады. Студенттер мен қызметкерлердің ұтқырлығын арттыру, филиалдар мен халықаралық провайдерлердің қатысуын кеңейту, сондай-ақ халықаралық таланттар үшін өсіп келе жатқан бәсекелестік аясында жоғары оқу орындары мен ұлттық үкіметтер білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін пайдалану үшін де, бағыттау үшін де өз күштерін жұмылдыру қажет. Студенттерге пайдасы: шетелде оқу - бұл студенттердің жеке тұлғалық тұрғыдан да, кәсіби тұрғыдан да халықаралық тәжірибе мен даму тәсілдері, мысалы, түрлі мәдениеттермен танысу, тілдік дағдыларды жетілдіру және неғұрлым жаһандық тұлғаны қалыптастыру. Бұдан басқа, бұл, әсіресе, туған елінде қажетті білім мен дағдыларды алу мүмкін болмаса, мансаптық перспективаларды жақсарту үшін стратегия болуы мүмкін [19].

Жоғары оқу орындарына пайдасы: жоғары оқу орындары қаржылық тұрғыдан да, академиялық тұрғыдан да пайда көре алады. Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі ЖОО-ның беделін арттырып, үздік студенттер мен ғалымдар үшін халықаралық бәсекелестіктің күшеюіне байланысты, білім беру бағдарламаларының сапасын арттыра алады. Бұдан басқа, көптеген жоғары оқу орындарына, әсіресе таяу онжылдықтарда жастар санының күрт қысқаруы күтілетін елдерде, шетелдік студенттерді тарту өмірлік тұрғыдан қажет [20].

Қабылдаушы елдерге пайдасы: Қабылдаушы елдер экономикалық пайда ала алады. Қысқа мерзімді перспективада шетелдік студенттер тұруға арналған жалпы шығыстар есебінен қосымша табыс әкеледі. Ұзақ мерзімді перспективада шетелдік студенттер жоғары білікті қызметкерлердің ұлттық резервін толықтыра алады және сол арқылы ұлттық білім экономикасын нығайтуға ықпал ете алады. Бұл демографиялық өзгерістерді, халық санының келенсіз динамикасын және білікті кадрлардың жетіспеуші-лігін бастан өткеріп отырған елдер үшін ерекше маңызды.

Бұл басқа елдер Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін дамыту жөнінде шаралар қабылдамайды дегенді білдірмейді. Шын мәнінде, Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі үдерістерін қолдау үшін көптеген елдер (мысалы, шетелдік студенттер мен ғалымдарға преференциялар беру үшін өздерінің визалық саясатын қайта қарайды, өзара түсіністік туралы меморандумдар негізінде екіжақты немесе көпжақты келісімдер жасасады және еркін сауда туралы мәмілелер негізінде трансұлт-тық білім беруге жәрдемдеседі), сондай-ақ жанама шаралар (мысалы, саяси дискурстарда Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісін қолдайды және Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі жөніндегі қызметті жүзеге асыру үшін университеттерге дербестік береді).

Жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі ЖОО-ның стратегиялары мен жоспарларындағы негізгі бағытқа ауысуы қажет. Шынында да, көптеген жағдайларда оқу орындары ұлттық жоспарсыз жұмыс істейді. Ұлттық жоспарлар болған жағдайда, оқу орындары өзара қарама-қайшылықта немесе ұлттық күн тәртібіне сәйкес әрекет ете алмайды. Бір сөзбен айтқанда, жоғарғы білімді халықаралық деңгейге көтеру үдерісі - ұлттық стратегиялары мен жоспарлардың басты

бағытына айналып, жеткілікті ресурстармен қамтамасыз етілген және бақыланатын жағдайда негізгі іс-қимылдарды айқындау қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бранденбург, У., де Вит, Х., Джонс, Э., & Лиск, Б. (2019). Қоғам үшін жоғары білімнің интернационализациясы. *University World News*. Онлайн қолжетімді: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20190414195843914>. (Қаралған күні – 23.05.24)
2. Бреден, Дж., До, Т., дос Анжос-Сантос, Л. М., & Норманд-Марконнет, Н. (2023). Қашықтықтан интернационализация: виртуалды мобильділіктегі студенттердің серіктестік тәсілі. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1182–1196. (Қаралған күні – 23.05.24). Қолжетімді: <https://scholar.google.com/>
3. Бруннер, Л. Р. (2023). Жоғары білімге иммиграция арқылы ұлт құру: сыни дискурс талдауы. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1086–1102. (Қаралған күні – 23.05.24). Қолжетімді: <https://scholar.google.com/>
4. Булут Шахин, Б., & Брукс, Р. (2023). Жоғары білімнің ұлт шеңберіндегі интернационализациясы: перифериялық елдің салыстырмалы талдауы. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1071–1085. Қолжетімді: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/permacrisis>. (Қаралған күні – 24.05.24)
5. Кук-Сазер, А., Аллард, С., Марковичи, Э., & Рейнольдс, Б. (2021). Агенттік қатысуды арттыру: педагогикалық серіктестік арқылы мүмкіндіктер мен теңдікке қол жеткізу. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 15(2), 3. <https://doi.org/10.20429/ijstol.2021.150203> (Қаралған күні – 24.05.24)
6. Дай, К., Ху, Й., Ли, Х., & Оладипо, О. (2023). Қытайда докторлық зерттеулер жүргізу: халықаралық студенттердің қытай университеттерінде оқуға ынтымақ зерттеу. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1133–1149. (Қаралған күні – 25.05.24). Қолжетімді: <https://scholar.google.com/>
7. Деучар, А., & Горур, Р. (2023). Халықаралық білімдегі қамқорлық трансформациясы: мүмкіндіктер, мәселелер және өзгерістер. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1197–1211. (Қаралған күні – 24.05.24). Қолжетімді: <https://scholar.google.com/>
8. Фист, В., & Бретага, Т. (2005). Трансұлттық білімдегі дағдарыстарға жауап беру: жоғары білімнің жаңа сынақтары. *Higher Education Research & Development*, 24(1), 63–78. <https://doi.org/10.1080/0729436052000318578> (Қаралған күні – 24.05.24)
9. Филд, К. (2023). Халықаралық білім беру және тұрақты даму. *Campus Morning Mail*. Онлайн қолжетімді: <https://campusmorningmail.com.au/news/international-education-and-sustainable-development/>. (Қаралған күні – 25.05.24)
10. Грин, У. (2019). Жаһандық оқытуда «студенттер серіктес ретінде» тәсілін қолдану: мүмкіндіктер мен болжамдар. *Journal of Studies in International Education*, 23(1), 10–29. <https://doi.org/10.1177/1028315318814266> (Қаралған күні – 22.05.24)
11. Джонс, Э., Лиск, Б., Бранденбург, У., & де Вит, Х. (2021). Қоғам үшін жоғары білімнің интернационализациясы және жаһандық әлеуметтік жауапкершілік. *Journal of Studies in International Education*, 25(4), 330–347. <https://doi.org/10.1177/10283153211031679> (Қаралған күні – 23.05.24)
12. Ломер, С., Миттельмейер, Дж., & Кортни, С. (2023). Ұлыбритания университеттерінің стратегияларындағы интернационализацияның типологиясы: бедел, миссия және көзқарас. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1042–1056. (Қаралған күні – 22.05.24). Қолжетімді: <https://scholar.google.com/>
13. Маранжелл, С., & Д’Оразци, Г. (2023). Австралиядағы университеттердің интернационализациясы туралы студенттердің түсініктерінің өзгеруі. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1230–1246. (Қаралған күні – 24.05.24). Қолжетімді: <https://scholar.google.com/>
14. Мацумото, Р., & Вицко, М. (2023). Дағдарыс категориялары: халықаралық студенттер мен мәжбүрлі қоныс аударушылар ретінде Канадада жоғары білімге қол жеткізу. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1119–1132. (Қаралған күні – 25.05.24). Қолжетімді: <https://scholar.google.com/>
15. Монтгомери, С., & Трахар, С. (2023). Қайта үйренуді үйрену: жоғары білімдегі интернационализация мен деколонизация күн тәртібі арасындағы байланысты зерттеу. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1057–1070. (Қаралған күні – 25.05.24). Қолжетімді: <https://scholar.google.com/>

16. Начатар Сингх, Дж. К., & Каур, А. (2023). Қытай жоғары білім беру аудиторияларындағы оқыту мен оқу интернационализацияланған ба? Халықаралық студенттердің көзқарасы. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1283–1297. (Қаралған күні – 23.05.24). Қолжетімді: <https://scholar.google.com/>
17. Олексийенко, А., Щенетильникова, И., & Фуриев, У. (2023). Украинадағы жоғары білімді интернационализациялау: өзгерістер мен мәселелер. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1103–1118. <https://doi.org/10.1080/07294360.2020.1823325> (Қаралған күні – 24.05.24)
18. Спердуги, В. Р. (2019). Жоғары білімдегі интернационализацияны вестернизациялау. *Journal of Comparative & International Higher Education*, 9(Spring), 9–12. Онлайн қолжетімді: <https://www.ojed.org/index.php/jcihe/article/view/887>. (Қаралған күні – 22.05.24)
19. Сазерленд, К. А., & Маршалл, С. Дж. (2023). Баршаға білім беру? Жаңа Зеландиядағы жоғары білімнің өткелі. In D. Karur, D. M. Malone, & L. Kong (Eds.), *Азия-Тынық мұхиты аймағындағы жоғары білім бойынша Оксфорд анықтамалығы*. Oxford Handbooks. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780192845986.013.36> (Қаралған күні – 24.05.24)
20. Гран, Л. Т. (2020). Халықаралық студенттердің толық құндылығын түсіну. *University World News*. Онлайн қолжетімді: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200820103708349>. (Қаралған күні – 22.05.24)
21. Гран, Л. Т., & Уолл, Т. (2019). Ересектердің кәсіби біліміндегі Ubuntu: халықаралық студенттерді оқыту үшін теориялық талқылау және оның салдары. *International Review of Education*, 65(4), 557–578. <https://doi.org/10.1007/s11159-019-09776-3> (Қаралған күні – 25.05.24)

References:

1. Brandenburg, U., de Wit, H., Jones, E., & Leask, B. (2019). *Internationalisation in Higher Education for Society*. University World News. Available online at: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20190414195843914>. (қаралған күні – 23.05.24)
2. Breaden, J., Do, T., dos Anjos-Santos, L. M., & Normand-Marconnet, N. (2023). Student empowerment for internationalisation at a distance: Enacting the students as partners approach in virtual mobility. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1182–1196. (қаралған күні – 23.05.24) <https://scholar.google.com/>
3. Brunner, L. R. (2023). Settler nation-building through immigration as a rationale for higher education: A critical discourse analysis. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1086–1102. (қаралған күні – 23.05.24) <https://scholar.google.com/>
4. Bulut Sahin, B., & Brooks, R. (2023). Nation-bounded internationalization of higher education: A comparative analysis of two periphery countries. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1071–1085. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/permacrisis>. (қаралған күні – 24.05.24)
5. Cook-Sather, A., Allard, S., Marcovici, E., & Reynolds, B. (2021). Fostering agentic engagement: Working toward empowerment and equity through pedagogical partnership. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 15(2), 3. <https://doi.org/10.20429/ijstl.2021.150203> (қаралған күні – 24.05.24)
6. Dai, K., Hu, Y., Li, X., & Oladipo, O. (2023). Conducting doctoral research in China: An exploration of international students' motivation to study at Chinese universities. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1133–1149. (қаралған күні – 25.05.24) <https://scholar.google.com/>
7. Deuchar, A., & Gorur, R. (2023). A caring transformation of international education: possibilities, challenges and change. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 1197–1211. (қаралған күні – 24.05.24) <https://scholar.google.com/>
8. Feast, V., & Bretag, T. (2005). Responding to crises in transnational education: new challenges for higher education. *Higher Education Research & Development*, 24(1), 63–78. <https://doi.org/10.1080/0729436052000318578> (қаралған күні – 24.05.24)
9. Field, C. (2023). International education and sustainable development. *Campus Morning Mail*. Available online at: <https://campusmorningmail.com.au/news/international-education-and-sustainable-development/> (қаралған күні – 25.05.24)
10. Green, W. (2019). Engaging “Students as Partners” in global learning: Some possibilities and provocations. *Journal of Studies in International Education*, 23(1), 10–29. <https://doi.org/10.1177/1028315318814266> (қаралған күні – 22.05.24)

11. Jones, E., Leask, B., Brandenburg, U., & de Wit, H. (2021). *Global social responsibility and the internationalisation of higher education for society*. *Journal of Studies in International Education*, *25*(4), 330–347. <https://doi.org/10.1177/10283153211031679> (қаралған күні – 23.05.24)
12. Lomer, S., Mittelmeier, J., & Courtney, S. (2023). *Typologising internationalisation in UK university strategies: Reputation, mission and attitude*. *Higher Education Research & Development*, *42*(5), 1042–1056. (қаралған күні – 22.05.24) <https://scholar.google.com/>
13. Marangell, S., & D’Orazi, G. (2023). *Students’ changing conceptualizations of university internationalization in Australia*. *Higher Education Research & Development*, *42*(5), 1230–1246. (қаралған күні – 24.05.24) <https://scholar.google.com/>
14. Matsumoto, R., & Viczko, M. (2023). *Categorizations of crisis: Access to higher education in Canada as international students and forcibly displaced people*. *Higher Education Research & Development*, *42*(5), 1119–1132. (қаралған күні – 25.05.24) <https://scholar.google.com/>
15. Montgomery, C., & Trahar, S. (2023). *Learning to unlearn: Exploring the relationship between internationalisation and decolonial agendas in higher education*. *Higher Education Research & Development*, *42*(5), 1057–1070. (қаралған күні – 25.05.24) <https://scholar.google.com/>
16. Nachatar Singh, J. K., & Kaur, A. (2023). *Is teaching and learning in Chinese higher education classrooms internationalized? Perspectives from international students in China*. *Higher Education Research & Development*, *42*(5), 1283–1297. (қаралған күні – 23.05.24) <https://scholar.google.com/>
17. Oleksiyenko, A., Shchepetylnykova, I., & Furiv, U. (2023). *Internationalization of higher education in tumultuous times: Transformative powers and problems in embattled Ukraine*. *Higher Education Research & Development*, *42*(5), 1103–1118. <https://doi.org/10.1080/07294360.2020.1823325> (қаралған күні – 24.05.24)
18. Sperduti, V. R. (2019). *Internationalization as Westernization in higher education*. *Journal of Comparative & International Higher Education*, *9*(Spring), 9–12. Available online at: <https://www.ojed.org/index.php/jcihe/article/view/887> (қаралған күні – 22.05.24)
19. Sutherland, K. A., & Marshall, S. J. (2023). *Education for All? Higher Education at a Crossroads in Aotearoa New Zealand*. In D. Kapur, D. M. Malone, & L. Kong (Eds.), *The Oxford Handbook of Higher Education in the Asia-Pacific Region*. Oxford Handbooks. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780192845986.013.36> (қаралған күні – 24.05.24)
20. Tran, L. T. (2020). *Understanding the full value of international students*. *University World News*. Available online at: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200820103708349>. (қаралған күні – 22.05.24)
21. Tran, L. T., & Wall, T. (2019). *Ubuntu in adult vocational education: Theoretical discussion and implications for teaching international students*. *International Review of Education*, *65*(4), 557–578. <https://doi.org/10.1007/s11159-019-09776-3> (қаралған күні – 25.05.24)